Falusi Márton

„Csillagok közt hordnak aetheri szárnyaim"

Nagy András búcsúztatása

A tény, hogy Nagy András meghalt, olyan nehezen képzelhető el, mint az örök élet. Pedig mindkettő valóságos; mi, akik itt maradtunk, az elmúlás hiányát tapintjuk, számára immár az örök világosság jelenti a hétköznapokat. Az alászállás és fölemelkedés történhet váratlanul, ám az alkotó ember eszmélkedésétől fogva tudatosan készül rá. Valahogy úgy, ahogy Csokonai írta. „Érzem nemes voltom, érzem gyengeségem, / S reményem béborul és derül kétségem; / S mikor a mozgó sárt az égig emelem, / Az isteni lángot egy porba nem lelem. / Csillagok közt hordnak aetheri szárnyaim, / De a sír partjára húznak ón lábaim; / Az ég s a föld között függök utoljára, / Én angyal meg állat, vagy csak por meg pára." Vagy Csokonai bűvöletében Nagy László: „Elég csak a porszemre ülnöm, tövébe egy szagos kapor-szálnak, s fám van már, földem, kis lovam, kis ekém, kis vetésem." A mozgó sár égig emelése és az isteni láng keresése a porban: ez Nagy András élethivatása, amely a mesterség, a művészet és a szolgálat jegyében állt és áll elmozdíthatatlanul.

Az emberi pályát a nemzedéki élmény és az egyéni tehetség kölcsönösen egymásra ható tapasztalataként szokás fölmérni. András a nemzedéki élményt a lehető legszemélyesebben sajátíthatta el; édesanyja és édesapja kivételes teremtőereje révén. Hogy azt bensővé téve, szó szerint anya- és apanyelven beszélve egyénisége kiforrhatott, a jellem és az akarat szilárdságáról árulkodik. Mindjárt forrásgazdag műveltségét kell kiemelnünk: képzőművészként egyaránt otthonosan mozgott a zene és az irodalom régióiban, mértékadó esztétikai ítéleteket hozott itt is, ott is. Ha az imént a sár és az ég, a láng és a por trópusait idéztem, Szécsi Margit és Nagy László példája, s hogy a költő apa ősi szimbólumait is idemásoljam, a jácint és a tűz két princípiuma hozzájuk illeszkedik. E Bartók és Kodály értékvilágára kitárt eszmeiséget pedig a folklór vonja fénykörébe. Andrásra emlékezve a modern magyar kultúra legmélyebbre hatoló és legmagasabbra törő hagyományvonulata rajzolódik ki. Ezt kapta örökül, és ezt adta tovább a maga soha meg nem alkuvó és meg nem elégedő perfekcionizmusával.

András értékválasztásait, eltökéltségét a közösséghez tartozás és a felelősségvállalás fogalmai nélkül aligha írhatnánk le. Egy interjúban így foglalta össze ars poeticáját. „A mesterség a kommunikáció legmagasabb foka. Én is

azért, pontosabban azáltal lettem az, aki vagyok, hogy közlendőm van a másik ember számára." Ebből a szellemi magatartásból fakadt, hogy az önkifejező kézművesség, a népzene, a néptánc, a kockáztató és próbára tevő irodalom nemcsak ösztönözték, hanem meg is határozták szemléletmódját; nemcsak színesítették, hanem áthatották képi gondolkodását is. Megnyilvánult ez a *Jelképtár* enciklopédikus munkájában, valamint legismertebb formanyelvében, a könyvtervezésben. Autonóm művészi hajlamainak legjavával szolgálta, hogy hidak íveljenek a különböző társadalmi rétegek közti „vizuális szakadékok" fölé – miként ő fogalmazott –, és hogy az általános emberi jelképrendszerben felismerjük „a magyarság sajátos vizuális kultúráját". Keresztkomája, Kallós Zoltán jelmondatát kiegészítve vallotta, hogy a „magyarul éneklés" és a „magyarul táncolás" mellől az anyanyelvi látványvilág kívánalma sem merülhet feledésbe. Borítóterveinek hamisítatlanul eredeti montázstechnikája is szintetizáló jellegű, bennük a bartóki disszonancia, a metaforikus szerkesztés és a meghökkentő képzettársítások mutatkoznak meg. András gyakran egy kész műalkotást vett alapul – sajátot vagy másét –, hogy szabadkézi rajzzal, egy-egy grafikai elemmel értelmezze át.

Ekként készítette szüleinek a könyvborítókat, címlapokat, lemezeket, cédéket; s ezzel a módszerrel variálta Nagy László rajzait, festményeit, vázlatait, az emblematikus lovakat, ikonokat és a profán figurákat. Olyan könyvtervező volt András, aki az írott tartalomhoz és stílushoz kereste az önmagukban is jelentésadó, aurát és légkört teremtő illusztrációkat. Büszke és konok alkat lévén nem is teljesítette volna a meggyőződéseitől idegen író vagy kiadó megbízását. Könyvterveinek lelki húzása, finom beidegzettsége egyértelművé tette, hogy több mint tíz évvel ezelőtt munkatársként köszönthettük a Hitel szerkesztőségében. Az irodalmi lapok között egyedülállóan, rendkívüli kompozíciós bravúrral, hónapról hónapra a közlésekhez igazodó borítót tervezett; szerkesztette a képzőművészeti alkotásokat, a színnyomatos belíveket és az alkotókról szóló kritikákat egyaránt. Ezzel szűkebb közösségünk, műhelyünk hiányosságait pótolta; őt pótolni e téren is lehetetlen. Vaskos kötetnyi tanulmányt és esszét publikált a folyóiratban, főként valamely képzőművészeti problémát taglalva érzékenyen, bőséges címjegyzékkel és jegyzetapparátussal. A Műcsarnok *Mi a magyar?* című kiállításáról írott értekezése (*Hol a magyar?*) a híres Szekfű-könyv legjobb esszéinek szintjét ütötte meg, de a giccsről számot vető, kétrészes cikke, a *Giccsadó* is lenyűgöző vagy épp lesújtó panorámát nyújtott. András műismerete és ízlése vetekedett a művészettörténészekével; írástechnikája, a Nagy László-i mondatfűzésekre, szóhasználatra és humorérzékre rájátszó stílusa mindegyikét messze túlszárnyalta. Prózájában is sokszor elkalandozott, kihajózott a közösségi gondok árján. De az intimszféra rejtekén is elidőzött olykor; az idei februári szám groteszk disztópiáihoz egy családi életképből, unokáját és lányát gyöngéden érintve jut el. „Emese apró ujjacskáival, tip-tip-tip, a távirányító-taxihoz tipeg, és hívja a sárkányt is, hogy együtt menjenek játszani a zöld szalvéta-homokozóba. A nyomdai lupé lesz a forma, a toll pedig a kislapát és a ge-

reblye. A sárkány boldog, és cserébe megmutatja, hogy kell játszani a kis cserép okarinán. Lepereg a lesajnáló tiltás, a családban nem kopik a tündérmese, a képzeletnek nincs határa. Még egy krisztusi életidő, és Emese harmincöt éves lesz. Édesanyja, Borbála Réka nemzetes asszony haja örökké mély gesztenyebarna (naná, már a hajfesték is intelligens), körülöttük tündéri gyereksereg ugrabugrál az ősbizalom talaján."

András a *Hitel*ben fogadott barátságába. Évek óta együtt dolgoztunk, és egyetemista korom óta Iszkáz-járó voltam, amikor a Nagy László Szellemi Örökségе Alapítvány kuratóriumába, de ami ennél fontosabb, a szellemi örökséget gyarapítók táborába hívott. Ismertem Andrást annyira, hogy tudjam, ennél nagyobb megtiszteltetésben senkit sem részesíthetne. Az iszkázi emlékház tennivalói, az állagmegóvások és az élénk irodalmi, zenei együttlétek, ha úgy alakult, mindennapos feladatait képezték. Egymaga cipelte ki a sörpadokat az udvarra. Ám nem csupán az atyai, nagybátyai szülőház méltó, gyűjteményét folyamatosan bővítő fenntartása foglalkoztatta, hanem Szécsi Margit és Nagy László életművének a kulturális emlékezetben tartása, korszerűségük felmutatása a rajtunk átviharzó változások közepette is. Nem múlhatott el úgy esztendő, hogy kiadvánnyal, hangzó anyaggal, tudományos tanácskozással, akár valamilyen formabontó ötlettel ne gondoskodott volna a műalkotások új és új konstellációjáról. Álmodott a Pegazus Pajta névre keresztelt rendezvényépületről, és bátorította a fedett tűzrakó közösségi építését. A tűzrakó lócáit vállvetve csiszoltuk. Hány és hány előadó, olvasó, zenekar és színész erősödött meg hitében, vagy szegődött a szent ügy, a Nagy László-i poétika és világnézet pártfogójának az emléktúrák, az emléknapok, az ajkai vers- és prózamondó találkozók ihletésére! Még megsúghattam Andrásnak, hogy hamarosan tényleg felújítják a szmoljani emlékház kiállítását.

Most azért jöttem, hogy elbúcsúzzam tőled, András. Emlékszel, terveztél nekem egy borítót tengerparti kavicsokkal? A baszk óceán homokján ültem, amikor visszaadtad lelked a Teremtőnek. Talán éppen elnyelte a mindenséget az a fenséges víztömeg. Arra gondoltam, hogy nem szoríthatom meg a kezedet többé. Pedig a világítótornyokat kémlelve arra kellett volna gondolnom, hogy felszabadulsz a tömegvonzás törvénye alól, *torony iránt és anya iránt bátorkodsz újra megszületni… éveidet magasról széjjelszórod.*